

Hanu

Nimeni nu credea în adevărul cuvintelor lui Martin Pemberton; stilul lui pătimaș ori poate felul lui de a fi prea chinuit îl împiedicau să vorbească limpede. De aici poate și atracția pe care o exercita asupra femeilor – acestea vedea în el un fel de poet, deși, dacă ar fi să fim sinceri, Martin era înainte de toate un critic, un critic al vieții lui și al vremurilor. Așa se face că, atunci când s-a pomit să spună că tatăl său era încă în viață, aceia dintre noi care l-am auzit și care știam despre cine vorbește am crezut că este doar modul lui de a spune că răul nu moare niciodată.

În vremea aceea, *Telegram* se baza mult pe munca ziariștilor colaboratori. Eu, unul, eram veșnic în căutare de gazetari pri- ceputi și aveam în permanență o mînă de oameni la îndemînă, în caz de nevoie. Dintre toți, Martin Pemberton se dovedise a fi cel mai bun, deși nu i-aș fi spus-o niciodată în față. Nu mă purtam cu el altfel decât o făceam cu ceilalți. Eram ironic pentru că asta se aștepta de la mine. Făceam poante ca să fiu citat prin cîrciumi și eram destul de corect pentru că aşa era felul meu. Dar eram exigent și voiam ca toți să scrie într-un mod cu care să fiu de acord... acord pe care-l mormăiam în barbă atunci când era cazul, *dacă* era cazul.

Nici una dintre metodele mele nu a avut un mare efect asupra lui Martin Pemberton. Era un tip tînăr, distrat și cu toane și era lesne de văzut că pentru el tovărășia propriei minți îi era mai de preț decât tovărășia semenilor. Ochii lui de un cenușiu deschis se măreau spasmodic la cel mai mic stimul. Își arcuia sprîncenele, se încrunta și pentru o clipă îți lăsa impresia că

pătrundea cu privirea dincolo de imediat, adînc în miezul lumii. Suferea de un preaplin de sensibilitate – și lăsa impresia că trăia la un nivel atât de dincolo de obișnuit, încit în prezența lui simțeai cum te estompai, devineai conștient de propria-ți golicune și impostură ca persoană. Colaboratorii săi în general creațuri roase de nervozitate, căci o pînne, nu-i aşa, se ciștgă greu, dar Martin nu se lăsa intimidat, era conștient de cît de bine scria și opinile mele îl lăsau întotdeauna rece. Chiar și numai atât era suficient ca să-l deosebească de ceilalți colaboratori.

Era plăpind, cu un obraz osos, bine ras, și un păr blond și rar. Avea un mers țeapân, ca de persoană mult mai înaltă. Mergea pe Broadway purtînd pe umeri o manta grea, din armata unionistă, deschisă la nasturi și fluturînd în urma lui ca o pelerină. Martin facea parte din acea generație postbelică pentru care materialele războiului deveniseră ironice obiecte de artă sau modă. El și prietenii lui alcătuiau grupuscule sociale pline de sarcasm. Odată afirmase că războiul nu fusese purtat între Uniune și rebeli, ci între două state confederate, aşa că era firesc ca victoria să revină tot unei confederații. Eu mă număr printre cei pentru care Abe Lincoln rămîne întruchiparea ideii de președinte, aşa încit e lesne de înțeles cum am primit o astfel de remarcă. E adevărat însă că mă incita conceptul de viață din spatele ei. La rîndul meu, nici eu nu eram întru totul fericit de civilizația noastră modernă, industrială.

Prietenul cel mai apropiat al lui Martin era un artist, un individ mare și corpulent pe nume Harry Wheelwright, care, atunci cînd nu siciiă văduvele bogate pentru comenzi de portrete, își alegea subiecții dintre veteranii de război mutilați, culeși de pe stradă... ale căror infirmități le picta cu o minuțioasă atenție. Pentru mine, desenele lui Wheelwright erau egalele recenziilor și cronicilor culturale scrise de Martin, usturătoare, dar bine informate. Cît despre mine, antenele mele de ziarist erau în maximă alertă. Sufletul orașului a fost dintotdeauna subiectul

meu predilect și era un suflet torturat, care se răsucea și se răsturna, se făcea și se desfăcea încontinuu, închizîndu-se în sine și deschizîndu-se în afară ca un nor spulberat de vînturi. Acești tineri alcătuiau o generație circumspectă, golită de iluzii... revoluționari în felul lor... deși probabil că erau prea vulnerabili ca să împlinească vreodată ceva. Era evidentă sfidarea cu care Martin se supunea exigențelor vietii și timpurilor sale... cu toate că nu te puteai abține să nu te întrebi cît timp avea să mai poată continua în felul asta.

Nu-mi stătea în obicei să mă interesez de mediul din care-mi proveneau colaboratorii. Dar în cazul asta nu aveam cum să nu știu. Martin provenea din lumea banilor. Tatăl său fusese răposatul, binecunoscutul Augustus Pemberton, cel care a făcut atîtea la viața lui cît să aibă din ce să-și rușineze și să-și umilească mai multe generații de urmași. Avea și-o cladise în timpul războiului, aprovizionînd Armata Nordului cu cizme care se desfăceau din încheieturi, pături care se topeau în ploaie, corturi care se sfîșiau la colțuri și postav de uniforme din care curgea vopsea. Numele generic pe care-l foloseam pentru astfel de mărfuri era cel de „cirpeală“. Dar negustoria de „cirpeală“ n-a fost cel mai râu dintre păcatele bătrînului. Partea cea mai mare din averea lui Augustus Pemberton provenise din comerțul cu sclavi. O să zicetă, probabil, că tipul astă de negoț era apărajul exclusiv al porturilor din sud, dar vă asigur că Augustus și-a condus afacerea direct din New York – chiar și după începerea războiului, pînă prin anii '60. Lucra în combinație cu niște portughezi, specialiști în acest negoț. Ridicau ancora chiar de aici, de pe Fulton Street, cu destinația Africa, iar de acolo traversau înapoi oceanul pînă în Cuba, unde încarcătura era vîndută plantațiilor de trestie de zahăr. Navele erau apoi sabordate, căci nimic nu mai putea scoate duhoarea pestilențială din cală. Profiturile de pe urma vînzărilor erau însă atît de mari, încit își permiteau să cumpere o altă navă. și după asta o alta și tot aşa.

Acesta fusese deci tatăl lui Martin și era de înțeles de ce fiul unui astfel de părinte ar alege, ca pe un fel de penitență, viața plină de privațiuni a unui colaborator de ziar. Martin știuse tot ce făcuse bâtrînul și încă de tânăr aranjase să fie dezmoștenit – în ce mod, veți afla în curind. Dar pînă atunci vreau să fac o precizare. Ca să poată face comerț cu sclavi direct din New York, Augustus Pemberton trebuie să fi mituit întreaga administrație a portului. Calele unui vas de sclavi sănt astfel compartimentate încît să permită încarcarea unui număr cît mai mare de ființe omenești. Nu e loc să stai în picioare – și nimeni n-ar fi putut să urce la bordul unui asemenea vas și să nu știe ce este. De aceea, nu-i de mirare că la moartea lui Augustus Pemberton, survenită în 1869, după o îndelungată suferință, la funeraliile organizate la biserică St. James Episcopal, pe Laight Street, au fost prezenți principali demnitari ai orașului, în frunte cu însuși Boss Tweed, și cu toții membrii Cercului – revizorul, primarul, mai mulți judecători, zeci de escroci de pe Wall Street... – și toate cotidienele, inclusiv *Telegram*, au publicat în paginile lor necrologuri elogioase la adresa defunctului. O, Manhattan al meu! Uriașele stele de piatră ale Podului Brooklyn se înălțau pe ambele maluri ale rîului. Nu trecea o oră și-n port intrau șlepuri, nave poștale și cargoboturi. Debarcaderele gemeau sub greutatea lăzilor, a butoaielor și a baloturilor de mărfuri aduse din toate colțurile lumii. De oriunde m-aș fi aflat puteam jura că auzeam cîntecul telegrafului prin fire. Spre sfîrșitul zilei, la Bursă, tăcanțul benzii de telegraf umplea aerul asemenea cîntecului greierilor la apus. Eram în perioada de după război. Unicul loc unde umanitatea nu e încătușată în istorie este în Rai, în Raiul cel lipsit de evenimente.

N-am spus niciodată despre mine că aș fi un clarvăzător, dar îmi amintesc ce am simțit cu mulți ani în urmă, la moartea președintelui Lincoln. Va trebui să mă credeți că și asta, ca tot ceea ce vă relatez, își are locul în povestirea de față. I-au purtat

catafalcul în sus pe Broadway pînă în dreptul depoului de cale ferată și, timp de cîteva săptămîni după aceea, zdrențele și fișiiile de muselină neagră de doliu au continuat să fluture în ferestre de-a lungul drumului, iar fațadele clădirilor și obloanele prăvăliilor și ale restaurantelor au rămas pătate și stropite cu vopsea neagră. Orașul era nefiresc de incremenit. Nu reușeam să ne regăsim. Veteranii de război care cerneau în față magazinului lui A. T. Stewart au văzut o ploaie de monede căzînd în cutiile lor de tablă.

Dar eu îmi cunoșteam orașul și așteptam ce avea să urmeze. Tonul vocilor era ridicat. Discursurile erau tipate, cuvintele tîșneau ca gloanțele din presele noastre de tipar cu cilindri dubli. Eu însumi am consemnat tulburările de stradă izbucnite atunci cînd prețul făinii a crescut de la șapte la douăzeci de dolari butoiul. Am alergat în urma bandelor de ucigași înarmați care s-au ciocnit cu armata pe străzi și au incendiat Azilul pentru Orfani de Culoare atunci cînd s-a ordonat mobilizarea. Am văzut luptele între bandele rivale și am fost pe Eighth Avenue cînd hibernienii i-au atacat pe oranjiști în timpul defilării. Eu săntru democrație, dar vă spun că am trăit clipe în orașul astă care m-au făcut să regret pacea nivelatoare a regilor... seminătatea care vine cu plecăciunile și reverențele făcute în lumina orbitoare a autoritații regale.

Știam deci că există o finalitate ascunsă în moartea președintelui Lincoln, dar care era aceasta, nu puteam spune. O anume voință socială, nedefinită încă, trebuia să încolțească și să se nască din mormîntul lui. Dar la vremea aceea nu-mi închipuiesem... că această voință avea să se împlinească tocmai prin ființă meu colaborator, cu mantaua lui unionistă, grea ca gîmîntul, care s-a aflat în biroul meu într-o după-amiază plouătoasă și ușă, așteptind în picioare să-i citesc articoul. Nu ștui cum se face, dar intotdeauna se întimplă să plouă atunci cînd vine Martin. În ziua aceea însă... în ziua aceea arăta jâlnic,

Pantalonii ii erau rupti și murdari de noroi, iar obrazul slab ii era zgâriat și purta urme de lovitură. Cerneala cursese din pricina ploii, iar paginile erau stropite și pătate cu ceea ce părea a fi săinge. Articolul însă era o altă cronică biciuitoare, excelent scrisă, prea bună pentru cititorii ziarului *Telegram*.

— Un amărât și-a sacrificat un an din viață ca să scrie cartea asta, am zis.

— Iar eu mi-am sacrificat o zi din viață ca să o citeșc.

— Ar trebui să menționăm asta într-o notă de subsol. Inteligenția acestui mare oraș îți va rămîne recunoscătoare că i-ai salvat de la un alt roman de Pierce Graham.

— Nu există intelighenție în acest oraș, zise Martin Pemberton. Nu există decît miniștri și directori de ziare.

Trecu în spatele meu și privi afară pe fereastră. Biroul dădea spre Printing House Square. Ploaia curgea șiroie pe geam și tot ce se vedea dincolo, marea de umbrele negre, tramvaiele trase de cai, diligențele impotmolite, se mișcau ca sub apă.

— Dacă vrei un articol favorabil, de ce nu-mi dai ceva ca lumea de citit? zise Martin. Dă-mi ceva pentru articolul de fond. Am să știu să-mi arăt recunoștință.

— Mă îndoiesc că așa ceva este posibil. Tu urăști absolut totul. Opulența opiniilor tale e invers proporțională cu starea garderobei. Spune-mi ce ai pătit, Pemberton. Te-ai ciocnit de un tren? Sau n-ar trebui să întreb?

Nu mi-a răspuns imediat. Apoi, cu vocea sa subțire, Martin Pemberton a zis:

— Trăiește.

— Cine trăiește?

— Tatăl meu, Augustus Pemberton. E în viață. Trăiește.

Scot această scenă dintr-un șir de momente precise care au alcătuit ziua mea de lucru în redacție. O secundă mai tîrziu, ducînd în mînă o chitanță pentru casierie, Martin Pemberton părăsise biroul, articolul lui era deja în drum spre zețarie, iar eu

căutam să închid subiectul. Nu-mi găsesc nici o vină. Întrebarea mea primise un răspuns ocolit... ca și cum ceea ce pățise Martin căpăta sens numai în măsura în care provoca o judecată morală din partea lui. Eu am interpretat cuvintele lui ca pe o metaforă, ca pe un mod poetic de a caracteriza orașul blestemat pe care nici eu și nici el nu-l iubeam, dar pe care nici unul dintre noi nu-l putea părăsi.

Asta se întâmplă prin aprilie 1871. De atunci l-am mai văzut o singură dată pe Martin Pemberton, după care a dispărut. Înainte de a dispărerea însă, a mai informat cel puțin două persoane – pe Emily Tisdale și pe Charles Grimshaw, pastorul de la St. James care-l elogiașe în discursul său funerar pe bătrân – că Augustus Pemberton era în viață. Pe atunci, desigur, nu aveam cum să știu. Domnișoara Tisdale era logodnica lui Martin, deși mi-a fost greu să cred că el ar fi renunțat la dezlănțuirile sale sufletești pentru pacea unei căsătorii. Cu presupunerea asta nu picasem prea departe de adevăr: după cîte se părea, legătura lui cu domnișoara Tisdale trecea prin momente dificile, iar logodna lor, dacă logodnă era, se afla foarte mult sub semnul întrebării.

Într-o anumită măsură, atât ea, cât și reverendul Grimshaw, au bănuit, ca și mine, că afirmația lui Martin nu trebuia luată *ad litteram*. Domnișoara Tisdale era atât de obișnuită cu teatralisările lui Martin, încît luă acest surprinzător exemplu ca pe o dovadă în plus că temerile ei în legătură cu relația lor erau întemeiate. Grimshaw, mergind și mai departe, consideră, că sănătatea mintală a lui Martin era șubrezită. Spre deosebire de ei însă, eu mi-am spus că Augustus Pemberton era, înainte de orice, un demn reprezentant al epocii. Dacă v-ați putea închipui numai cum era viața în orașul nostru... Cei de felul lui Augustus Pemberton erau susținuți de o întreagă cultură.

Aici păsim în sfera vieții publice – domeniul cel mai banal și cel mai comun: domeniul știrilor de ziar. Domeniul meu.

Vă reamintesc că William Marcy Tweed a condus orașul ca nimeni altul înaintea lui. A fost un Mesia al politicienilor de circumscripție, întruchiparea în fapt a tuturor ideilor lor despre democrație. Își avea propriii lui judecători în tribunalele statului, propriul primar, Oakey Hall, și chiar propriul guvernator, John Hoffman din Albany. Avea un avocat, Sweeny, în postul de trezorier ca să-i supravegheze pe judecători și îl avea pe Slippery Dick Connolly, care manevra registrele contabile în calitate de revizor. Aceștia erau membrii Cercului. În rest, poate că existau zece mii de oameni care depindeau de dârnicia lui Tweed. Dădea de lucru la imigranți, iar aceștia umpleau urnele cu voturi pentru el.

Tweed era director la diferite bânci și totodată proprietarul unor părți din companiile de gaze, de omnibus și tramvaie, al preselor tipografice ale orașului și al carierei de unde se scotea marmura folosită la construcțiile publice.

Oricine facea afaceri cu orașul – fiecare comisionar, țimplatori coșar, fiecare furnizor ori producător – trebuia să plătească de la cincisprezece la cincizeci la sută din costul tranzacției pentru membrii Cercului. Oricine voia o slujbă, de la administratorul de școală la comisarul de poliție, era nevoie să-i plătească lui Boss Tweed o anumită sumă în avans și apoi un procent permanent din salariu.

Știu ce gîndesc oamenii generației voastre. Voi aveți mașinile voastre, telefoanele voastre, luminile voastre electrice... și vă gîndiți în urmă la Boss Tweed cu afecțiune, ca la un farsor genial, unul dintre legendarii escroci ai vechiului New York. Dar ceea ce a făcut el a fost criminal în cel mai actual sens al cuvîntului. Criminal pe față. Puteți oare să înțelegeți puterea lui fără limite, frica pe care o inspiră? Puteți oare să vă imaginați cum era să trăiesti într-un oraș de tilhari, zgomotos în dezmembrarea lui, într-un oraș în declin, într-o societate care nu avea de la el decât numele? Ce și-a putut spune Martin Pemberton cînd, băiat

fiind, a descoperit treptat care erau originile averii tatălui său? Că era, fără îndoială, copilul acestui oraș. Atunci cînd spunea cui voia să-l audă că tatăl său, Augustus, era încă în viață, el vorbea serios. Voia să spună că-l văzuse călătorind într-o diligență publică pe Broadway. Neînțelegîndu-l de la început, mi-a fost dat să descopăr adevărul adinc din miezul faptelor, deși nu am realizat peste ce dădusem decît după ce totul s-a isprăvit.

A fost unul dintre acele momente de revelație intuitivă care ne rămîn suspendate undeva în minte, pînă cînd redescoperim același adevăr mergînd pe căile obișnuite ale cunoașterii.

Toate acestea reprezintă o digresiune, săt de acord. Dar este important să știți cine este cel care vă relatează această întîmplare. Eu mi-am petrecut viață în lumea ziaristică, acea activitate umană care consemnează istoria colectivă a noastră, a tuturor. Îl cunoșteam personal pe Boss Tweed, l-am urmărit ani de zile. Am concediat mai mulți ziaristi mituiți de el. Pe cei pe care nu-i puteau mitui și intimida. Toată lumea știa de ce era în stare, dar nimeni nu-l putea atinge. Intra într-un restaurant înconjurat de acoliți și îi puteai simți forță la modul foarte concret... ca pe o comprimare bruscă a aerului. Era un nenorocit de ticălos roșcovan, mare și masiv, care cîntărea aproape o sută cincizeci de kilograme. Era chel, cu o barbă roșie și o scăpire jucăușă în ochii săi albaștri. Dădea de băut și plătea mesele. Dar în acele clipe rare cînd nu era nici o mînă de strîns și nici un toast de ținut, scăpirea din ochi i se stingea și te trezeai privind în sufletul unui sălbatic.

Puteți crede că trăiți timpuri moderne, aici și acum, dar aceasta-i iluzia necesară pe care și-o creează fiecare epocă. Noi nu am trăit ca și cum am fi pregătit epoca voastră. Nu a existat nimic desuet sau pitoresc la noi. Vă asigur eu, New York-ul de după război a fost mai creator, mai ucigător, mai genial decît este acum. Rotativele noastre aruncau pe piață cincisprezece, douăzeci de mii de ziare la un preț de cîțiva bănuți. Uriașe

motoare cu aburi puneau în funcțiune mori și fabrici. Noaptea, străzile erau luminate de felinare cu gaz. Eram de trei sferturi de secol în Revoluția Industrială.

Ca oameni, practicam excesul. Excesul în toate – placere, afișare vulgară, trudă nesfîrșită și moarte. Copiii vagabonzi dormeau pe străzi. Culesul de zdrențe era o profesiune. O clasă trufășă de noi îmbogățîți infloarea izbitor pe un fundal de mizerie în masă. Afară, la marginea orașului, de-a lungul lui North River, în Washington Heights sau pe insulele de pe East River, în spatele zidurilor de piatră și al gardurilor vîi cu arbuști înalți, erau institutile noastre de caritate, orfelinatele, azilurile de nebuni, căminele pentru săraci, școlile pentru surdomuți și casele pentru tîrfele pocăite. Toate alcătuiau un soi de Ringstrasse, un fel de centură pentru respectabilitatea noastră civilizație.

Walt Whitman era bardul orașului, printre altele, și nu era chiar atât de necunoscut. Obișnuia să meargă îmbrăcat marinărește, cu o haină și o bonetă de matroz. Un oficiant, un cîntăreț de ode, chiar dacă, după părerea mea, puțin cam nebun în ceea ce lăuda. Dar undeva Whitman avea aceste versuri despre oraș, mai puțin poetice decît de obicei, ca și cum și-ar fi tras sufletul înainte de rostirea cîntării următoare:

Cumva săt năucit. Lăsați-mă!

*Un timp să-mi dați, din amețeală să-mi revin
din amețeală și visare și uimire...*

Războiul de Secesiune ne-a îmbogățit. Cînd s-a încheiat, nimic nu a mai stat în calea progresului – nici o ruină clasică de idei, nici o superstiție care să înfrîneze ardoarea civilă republicană. Nu au fost atât de multe de distrus sau de năruit ca în culturile europene ale orașelor romane sau ale breslelor medievale. S-au nivelat cîteva ferme olandeze, satele au fost amalgamate în orașe, orașele topite în circumscriptii și dintr-o dată, iată, au